

HÜSEYİN PAŞA, Mezemorta

HÜSEYİN PAŞA, Mezemorta

(bk. MEZEMORTA HÜSEYİN PAŞA).

HÜSEYİN PAŞA, Tunus Beyi

(ö. 1152/1739)

Tunus'ta hüküm süren
Hüseynî hânedanının kurucusu
(1705-1735).

Babası, Girit'in Kandiyе şehriden geldiği rivayet edilen ve Tunus'ta uzun zaman Arap kabilelerine karşı yaptığı çarpışmalarla şöhret kazanan Ali et-Türkî adlı bir Osmanlı sipahisidir. Hüseyin Tunus beyleri Mehmed, Ramazan ve Murad'ın dönemlerinde tecrübeli bir asker ve idareci olarak temayüz etti. Murâdîler sülâlesine son verip (1702) dayı, bey ve paşa unvanlarını şahsında toplayan İbrâhim Şerif zamanında önemli bir kumandan oldu ve 1116 (1704) Tunus-Cezayir savaşı esnasında sipahi ağalığı görevini yürüttü. Cezayir beylerbeyinin Tunus'u istilâsı ve İbrâhim Şerif'in esir düşmesi üzerine ileri gelenler ve ocak ağalarından oluşan emâret meclisi (divan) 20 Rebîülevvel 1117 (12 Temmuz 1705) tarihinde Muhammed Hoca'yı dayı, Hüseyin'i de bey seçti. Hüseyin Bey, aynı yıl Cezayirli'lerin saldırısını püskürttükten sonra Muhammed Hoca'yı ve serbest bırakılan İbrâhim Şerif'i öldürtüp Tunus'un idaresini tek başına ele geçirdi (1117/1705). İstanbul'daki Osmanlı idarecileriyle kurduğu iyi münasebetler sayesinde kendisine paşalık unvanıyla birlikte Tunus beylerbeyiliğinin ve verilmesi (1708) nüfuzunu daha da arttırdı. Başlangıçta çocuğu olmadığından yeğeni Ali Bey'i kendisinden sonra beyliğe aday göstermesine rağmen daha sonra bir câriyesinden çocuğu doğunca meclisi toplayarak iktidarın kendi çocuklarına intikali için karar aldırdı (1710). Böylece Tunus'ta kısa bir kesintiden sonra 1957'ye kadar hüküm süren Hüseynî hânedanı kurulmuş oldu.

Tunus Beyi
Hüseyin
Paşa'nın
temsilî
bir resmi
(Atilla
Çetin
fotoğraf
arşivi)

Hüseyin Paşa'nın otuz yıl süren iktidarını iki dönemde incelemek mümkündür. 1705-1729 arasındaki ilk dönem sükûnet içinde geçti. İmar işleriyle bizzat uğraşan Hüseyin Paşa iç karışıklıklar sırasında zarar gören Kayrevan'ın surlarını yükseltti; birçok camiyi ve su yollarını tamir ettirdiği gibi pek çok köprü ve sarnıçla Tunus, Sefâkus, Kafsa, Nefta ve Sûs şehirlerinde cami ve medreseler yaptırdı. Halkın vergi yükünü hafifletti. Yakın yardımcılarından biri Raynaud adlı bir Fransız olan Hüseyin Paşa Avrupa ülkeleri ile iyi münasebetler içerisindeydi. Osmanlı Devleti'nin himayesi altında Fransa (1710, 1728), İngiltere (1716), İspanya (1720), Avusturya (1725) ve Hollanda ile (1728) deniz ticareti ve korsanlık konusunda ikili anlaşmalar yaptı. Ancak Tunuslu korsanlar faaliyetlerini sürdürdüler, hatta Fransa 1728 ve 1731'de Goletta önüne donanma göndererek bu durumu protesto etti.

1729-1735 arası, Hüseyin Paşa'nın bütün gücünü iktidarını koruma savaşına harcadığı dâhilî karışıklık yıllarıdır. Hüseyin Paşa'nın, on beş yıl önce emâret meclisinden çıkarttığı iktidarın kendisinden sonra çocuklarına geçeceğine dair karar çerçevesinde büyük oğlu Mehmed'i resmen vâliht tayin edip ülkede yılda iki defa yapılan vergi toplama işiyle görevlendirmesi yeğeni eski vâliht Ali Bey'in infialine sebep oldu. Hüseyin Paşa, Sultan III. Ahmed ve sadrazamı Damad İbrâhim Paşa'ya müracaatla Tunus beylerbeyiliğinin yeğenine verilmesini sağladı (1138/1725). Ancak İstanbul'dan gelen paşalık fermanı ve kaftan Ali Bey'in hoşnutsuzluğunu gidermeye yetmedi. Çünkü beylerbeyilik sadece isimden ibaret bir makamdı. Asıl güç ve nüfuz ise Tunus Ocağı beylerinin başında bulunan ve vatan beyi olan amcasının elindeydi ve ondan sonra bu görev çocuklarına geçecekti. Bu durumu kabullenemeyen Ali Paşa, oğlu Yûnus'la birlikte bazı kabileleri de ayaklandırarak Cebelüssalât mevkiinde direnişe geçti (1729). Hüseyin Paşa'nın karşısında yenilince de Cezayir'e kaçtı (İlter, II, 24, 31) ve 1734'e kadar orada kaldı. Bâbrâli, Ali Paşa ile oğlunun İstanbul'a gönderilmesi için Cezayir beylerbeyine emir verdi. Fakat emre uyulmadı. Cezayir Dayısı Kör Abdi, Hüseyin Paşa ile anlaşarak kendisini hapse attırdıysa da halefi İbrâhim serbest bıraktı ve onunla birlikte Tunus topraklarına girdi. Emrindeki Arap birliklerinin bir kısmı tarafından terkedilen Hüseyin Paşa, 4 Eylül 1735'te Simence'de mağlûp oldu ve Kayrevan'a çekilmek zorunda kal-

dı. Böylece Ali Paşa hem beylerbeyiliği hem de vatan beyliğini ele geçirdi; yardımını gördüğü Cezayir dayısına da daha önce söz verdiği gibi yıllık haraç ödemeyi taahhüt etti. Bu sırada Hüseyin Paşa Kayrevan'da kuvvet toplayıp tekrar saldırıya geçerek Ali Paşa'nın oğlu Yûnus'u yendi (3 Kasım 1735) ve Tunus surlarına kadar ilerledi; fakat şehri kuşatma cesaretini gösteremeyip tekrar Kayrevan'a çekildi. Kayrevan'da beş yıl kuşatma altında yaşayan Hüseyin Paşa, 16 Safer 1152'de (25 Mayıs 1739) şehrin düşmesi üzerine Cezayir'e kaçarken yakalandı ve Yûnus tarafından öldürüldü. Bu gelişmeler karşısında fiilen bir şey yapamayan Bâbrâli, Ali Paşa'nın beylerbeyiliğini ve Vatan beyliğini kabul ve tasdik etmek zorunda kaldı (1739). Hüseyin Paşa'nın oğulları Mehmed ve Ali beyler sahil şehirlerinde tutunmaya çalıştılsa da bir sonuç elde edemediklerinden Cezayir'e çekildiler (bk. HÜSEYİNLER).

BİBLİYOGRAFYA :

A. Rousseau, *Annales tunisiennes*, Alger 1864, IV, 93 vd.; İbn Ebû'd-Diyâf, *İthâfû ehli'z-zamân bi-ahbâri mülûki Tûnis ve 'ahdi'l-emân* (nşr. Ahmed Abdüsselâm), Tunus 1964, II, 83-84, 98-99, 117 vd.; Aziz Samih İter, *Şimali Afrika'da Türkler*, İstanbul 1937, II, 24, 31, 150-155; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 269; M. H. Chérif, *Pouvoir et société dans la Tunisie de Husayn Ben Ali: 1705-1740*, Tunis 1984-86, I-II; Muhammed b. el-Hoca, *Şafâhât min târihi Tûnis* (nşr. Hammâdî es-Sâhilî - Cîlânî b. Yahyâ), Beyrut 1986, bk. İndeks; Hüseyin Münis, *Târîhu'l-Magrib ve ha-dâratüh*, Beyrut 1412/1992, II/2, s. 370; Abdurrahman Çaycı, *La question tunisienne et la politique ottomane: 1881-1913*, Ankara 1992, s. 4; İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Tunus'un 1881'de Fransa Tarafından İşgaline Kadar Burada Valilik Eden Hüseynî Ailesi", *TTK Belleten*, XVIII/72 (1954), s. 547-549; Mehmet Maksudoğlu, "Tunus'un Osmanlı Devletinden Ayrılması", *MÜİFD*, IV (1986), s. 143-145; G. Yver, "Hüseyin", *İA*, V/1, s. 640-641; R. Mantran, "al-Husayn", *EP* (İng.), III, 604-605.

ATILLA ÇETİN

HÜSEYİN RÂCİ EFENDİ

(ö. 1902)

Daha çok
Târihçe-i Vak'a-i Zağra
adlı eseriyle tanınan
Osmanlı âlimi.

Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalan Karınâbâd kasabasına bağlı Mollaşeyh köyünde doğdu. Babasının adı Hacı Hasan'dır. Râci Efendi, memleketinde başladığı tahsilini İstanbul'un çeşitli medreselerinde tamamladı. Tasavvuf terbiye-